

Ο Κατάδικος

Κωνσταντίνος Θεοτόκης

Το έργο

- ❧ Γράφτηκε το 1919.
- ❧ Είναι από τα ώριμα έργα του Θεοτόκη
- ❧ Μπορεί να χαρακτηριστεί ψυχολογικό ηθογράφημα = παρουσιάζονται οι ψυχικές μεταπτώσεις των ηρώων.
- ❧ Ρεαλιστικό = φαίνεται η αντίθεση του συγγραφέα για τις κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες.

Η Υπόθεση

☞ Ο Τουρκόγιαννος, κεντρικός ήρωας του έργου, είναι νόθος χριστιανός Αρβανίτισσας και Τούρκου, έχει γεννηθεί στην Κέρκυρα και δουλεύει στα κτήματα του Γιώργη Αράθυμου και της γυναίκας του της Μαργαρίτας. Έχει μεγαλώσει στο κτήμα του πατέρα της Μαργαρίτας και από μικρός την ερωτεύτηκε με ένα κρυφό και μεγάλο καημό.

☞ Όταν μια μέρα ξεθαρρεύτηκε και προσπάθησε να τη φιλήσει, έκαμε μεγάλη αλλαγή στη ζωή του. Αναγκάστηκε να φύγει από το κτήμα, ξενιτεύτηκε, έμεινε πολλά χρόνια σε άλλους τόπους και με άλλους ανθρώπους.

☞ Πάντα ζούσε με ολιγάρκεια και ταπεινή ψυχή και πάντα ήθελε να προσφέρει, να εξυπηρετήσει και να σώζει χωρίς ποτέ να έχει καμιά αξίωση.

❧ Κι όταν κάποτε γυρίζει στην πατρίδα, θα βρεθεί πάλι κοντά στη Μαργαρίτα θα δείξει άλλη χριστιανική καρτερία και το βουβό έρωτά του για τη Μαργαρίτα. Θα υπηρετεί τον άντρα της, τον Αράθυμο, θα αγαπάει τα παιδιά της και θα γίνεται δυστυχής όταν θα βλέπει τους έρωτές της με το γείτονά της Πέτρο Πέπονα. Είναι μια κατάσταση που προετοιμάζει την καταστροφή.

Ω Η Μαργαρίτα και ο Πέτρος καταφέρνουν τον Αράθυμο να διώξει τον Τουρκόγιαννο, που υποπτεύονται ότι τους παρακολουθεί και που μπορεί να μιλήσει στον Αράθυμο για την παράνομη σχέση τους. Οι δυο εραστές όμως δεν σταματούν εδώ. Συγκεκριμένα ο Πέτρος Πέπονας θέλει να έχει μόνο αυτός τη Μαργαρίτα και έτσι φτάνει στο έγκλημα. Μια νύχτα παραφυλάει τον Αράθυμο που γυρίζει στο κτήμα και τον σκοτώνει. Ενοχοποιεί με έξυπνο τρόπο τον αγαθό και αθώο Τουρκόγιαννο και παντρεύεται την αγαπημένη του Μαργαρίτα.

Ο χώρος και ο χρόνος

∞ Χώρος

∞ Το προαύλιο και το κελί της φυλακής.

∞ Χρόνος

∞ Ένα φθινοπωρινό απογευμα

Χαρακτήρες

- ☞ Τουρκόγιαννος
- ☞ Αγαθός
- ☞ Άκακος
- ☞ Διακατέχεται από χριστιανικό πνεύμα
- ☞ Αδικημένος
- ☞ Βασανισμένος
- ☞ Αγαπάει όλο τον κόσμο με τις ατέλειες και τις κακίες του
- ☞ Θυσιάζεται (κανόνας ζωής)

- ❧ Η ηθική του Τουρκόγιαννου
- ❧ Απηχεί τον χριστιανισμό (θρησκεία της θυσίας και της αγάπης)
- ❧ Τις απόψεις του Σωκράτη και του Πλάτωνα ότι α) η αρετή είναι έμφυτη και β) ότι ο ηθικός άνθρωπος μένει πιστός στη στάση ζωής που επιλέγει
- ❧ Αποστρέφεται τη βία (ινδουισμός)

- ❧ Ο Τουρκόγιαννος, αυτοκαταδικάζεται σε μία ζωή μέσα στη φυλακή:
- ❧ α. για να καταδείξει για μία ακόμα φορά την ηθική του ακεραιότητα, την εντιμότητά του και ευσυνειδησία του, την έλλειψη εγωισμού και την ανθρωπιστική του προσφορά,
- ❧ β. να σώσει και να προστατέψει για μία ακόμη φορά την Μαργαρίτα από την κοινωνική κατακραυγή (τραγική ειρωνεία το ότι πιστεύει ότι η Μαργαρίτα δεν ξέρει την αλήθεια και πρέπει να συνεχίσει να ζει ευτυχισμένη στο πλευρό του Πέποντα) και
- ❧ γ. να συνεχίσει το αγαθοεργό ιεραποστολικό του ρόλο, να καθοδηγεί δηλαδή τις αμαρτωλές ψυχές των εγκληματιών στην αυτογνωσία, την μετάνοια, την λύτρωση και την ανακούφιση.

- ✧ Είναι ο καταδικασμένος προκαταβολικά από τη ζωή ήρωας, σύμφωνα με μια αναγκαιότητα αναπόδραστη.
- ✧ Δεν είναι ο συμπτωματικά καταδικασμένος σε μια περίπτωση δικαστικής πλάνης, άτυχος άνθρωπος.

- ☞ Το βιβλίο τελειώνει με την εμφάνιση της Μαργαρίτας στο κιγκλίδωμα της φυλακής, που έχει έρθει να αποχαιρετήσει τον Πέπονα
- ☞ -με αυτό το τεχνοτροπικό εύρημα του συγγραφέα (την παρουσία της Μαργαρίτας), ο Τουρκόγιαννος, συγκινημένος, που ξαναείδε, έστω και φευγαλέα, την γυναίκα που αγαπά και προστεύει, δέχεται την μοίρα του, θυσιάζεται για τον ανθρωπισμό του και διατηρεί την καθαρότητα της συνείδησής του. (*«κι ο Τουρκόγιαννος... στο κελί του»*)

- ❧ Πέτρος Πέπονας
- ❧ Αμοραλιστής
- ❧ Εγωκεντρικός
- ❧ Ανασφαλής, προσπαθεί να δείξει φιλικές διαθέσεις στους άλλους κρατούμενους = συμφεροντολόγος
- ❧ Χωρίς ηθικούς φραγμούς
- ❧ Στυγνός δολοφόνος
- ❧ Αδίστακτος (παίρνει αυτό που θέλει)
- ❧ Διακατέχεται από τύψεις

- ❧ Η ψυχική του στάση μεταβάλλεται.
- ❧ Χάνει την αυτοκυριαρχία του.
- ❧ Νιώθει τύψεις στην ανάμνηση του φονικού
- ❧ Καταρρέει και ομολογεί.
- ❧ Η μεταμέλειά του τον οδηγεί στην αναζήτηση συγχώρεσης.

- ❧ **Επιζωήτης**
- ❧ Επίμονος
- ❧ Έχει το ρόλο του «δικαστή», του αρχηγού.
- ❧ Για τον επιζωήτη η ομολογία του Πέτρου είναι η στιγμή της αδυναμίας, που ανατρέπει τα πάντα. «Μεγάλος δε βαστάχτηκες ως το τέλος» του λέει εννοώντας πως μεγάλος είναι αυτός που μένει ως το τέλος δυνατός και αλύγιστος.
- ❧ Χλευάζει τον Πέπονα: του καταλογίζει ασυνέπεια λόγων και πράξεων, τον κατηγορεί ότι πρόδωσε τη στάση ζωής του.
- ❧ Ρόλος κορυφαίου του χορού αρχαίας τραγωδίας

Αφηγηματικές τεχνικές

- ☞ Μεικτός αφηγηματικός τρόπος = διάλογος+αφήγηση
- ☞ Αφήγηση = τριτοπρόσωπη
- ☞ Αφηγητής= αμέτοχος (μηδενική εστίαση)
- ☞ Χρόνος της αφήγησης= γραμμικός (χρόνος της αφήγησης = χρόνος της ιστορίας)
- ☞ Μικρή αναδρομή : «*Μαζί τους... ήταν ελεύτεροι*»
- ☞ Τα πρόσωπα παρουσιάζονται μέσα από τις πράξεις τους = δραματική μέθοδος/δυναμική παρουσίαση. Έτσι ο αναγνώστη βγάζει μόνος του τα συμπεράσματά του

Γλώσσα - Ύφος

- ☞ Γλώσσα = δημοτική (με στοιχεία του κερκυραϊκού ιδιώματος)
- ☞ Ύφος = ζωντανό, γρήγορο.
- ☞ Πλοκή = έντονη, κρατά αμείωτο το ενδιαφέρον του αναγνώστη
- ☞ Λιτά εκφραστικά μέσα (*την αυλή την έλουζε ο ήλιος = μεταφορά*)
- ☞ Διάλογος = ανώτερο ποιοτικό επίπεδο, ψυχογράφηση ηρώων

Στοιχεία ρεαλισμού

- ☞ Τα χαρακτηριστικά ρεαλιστικά στοιχεία διαφαίνονται:
- ☞ στη ζωή των φυλακισμένων, στο χώρο της φυλακής
- ☞ στην περιγραφή του Τουρκόγιαννου
- ☞ στις ψυχικές αντιδράσεις του Τουρκόγιαννου , του Πέπονα, οι οποίες περιγράφονται όπως ακριβώς εμφανίζονται
- ☞ στην αφήγηση των γεγονότων ο συγγραφέας είναι αμέτοχος
- ☞ Ο συγγραφέας επιλέγει να μιλήσει για μια **ιστορία απλών καθημερινών ανθρώπων του νησιού του**, κι όχι για τα κατορθώματα κάποιου ήρωα που ξεπερνά τα ανθρώπινα μέτρα.
- ☞ **το θέμα του**, αν και ξαφνιάζει ίσως, δεν αποτελεί κάτι το ασυνήθιστο για τον βίο των ανθρώπων του νησιού, όπου συχνά ξέσπαγαν αντιζηλίες για χάρη μιας όμορφης γυναίκας.

Κοινωνικός προβληματισμός

- ❧ Κοινωνική κριτική απέναντι στο πολιτικό σύστημα της εποχής του / θίγονται δύο βασικά θέματα:
- ❧ α. οι «κούφιας» υποσχέσεις που δίνουν οι πολιτικοί, κυρίως κατά τη διάρκεια προεκλογικών περιόδων,
- ❧ β. η αλαζονεία της πολιτικής διαφθοράς, αλλά και κάθε ηγετικής μορφής εξουσίας, η οποία καταστρατηγεί ανθρώπινα δικαιώματα και ηθικές αξίες για να εξυπηρετήσει τα δικά της συμφέροντα
- ❧ Τα τρωτά σημεία και την δυσλειτουργία του διακανικού συστήματος, όπου πολλές φορές οι αποφάσεις παίρνονται με γνώμονα τις ψευδείς καταθέσεις πληρωμένων μαρτύρων

Στοιχεία ηθογραφίας

☞ Συναντάμε το γνώριμο ηθογραφικό πλαίσιο – το κερκυραϊκό χωριό, τη φύση, τις ασχολίες των κατοίκων, που είναι σταθερό σκηνικό της αφηγηματικής πεζογραφίας του Θεοτόκη που δεν έχει τίποτε ειδυλλιακό, αντίθετα μάλιστα: έχει δουλειά, μόχθο πολύ, έντονο κοινωνικό έλεγχο.

☞ Είναι αλήθεια ότι ο Θεοτόκης δεν υπήρξε ποτέ σοσιαλιστής με την επαναστατική έννοια του όρου, όσο με την ιδεολογική και ανθρωπιστική. Διατήρησε πάντα τη συναισθηματική του προσήλωση στο φτωχό λαό καθώς και την ιδεολογική του πίστη για μια καλύτερη δικαιότερη οργάνωση της κοινωνίας.

Πηγές

☞ Φωτογραφίες : Από την
Παράσταση του
ΔΗΠΕΘΕ Κοζάνης

- ☞ **Βιβλιογραφία:**
- ☞ Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας
Γυμνασίου-Λυκείου, 3 Πεζογραφία:
Βιζυηνός, Παπαδιαμάντης,
Θεοτόκης, Πολίτης, Μπεράτης,
Χατζής, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1985.
- ☞ Αξιολόγηση των μαθητών της Β'
Λυκείου στη Νεοελληνική
Λογοτεχνία, ΚΕΕ, Αθήνα 1999
- ☞ Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας
Β' Λυκείου, Α' τεύχος, Κ. Γκορόγια,
Ε. Μαστρομανώλη, εκδ. Σαββάλας,
2001.
- ☞ Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας,
Β' τευχος, Βιβλίο του καθηγητή,
ΟΕΔΒ, Αθήνα 2008.